

ქართული ტრადიციული მეურნეობის ფსიქოლოგიური და ეთნოსოციოლოგიური მახასიათებლები

ირმა კეტხოველი
სტუ-ს პროფესორი

PSYCHOLOGICAL AND ETHNO SOCIAL CHARACTERISTIC OF GEORGIAN TRADITIONAL ECONOMY

Irma Ketskhoveli
Professor of GTU

RESUME

The characteristic of traditional Georgian economy was defined by the executive psychology, and it was the base for the expression of specific and social being of traditional economy. Sometimes this attitude changed according illusion and technology of cultivation and the practice of using natural resources looked more perspective. To look through the Georgian agriculture economy, in fact, it was fully depended on cultivation of Georgian as geographical area. In the same time, it is based on several psychological and ethno social events.

What about now days, it is true that too many things have changed and changes every day for the reason of different objective and subjective cases, one and the most important thing must be migration of foreigners which is interested from the point of view of coincidence, for example, if it similar with the local population needs and attitudes. From the point of view of this if it is coincided the agricultural economy of local population and foreigner's, is not it the base of conflicts and if they are equal in different problems.

* * * *

ტრადიციული მეურნეობრიობის ხასიათი განსაზღვრავდა ქართული მეურნის ფსიქოლოგიას, რომელიც საყრდენი იყო ქართული მეურნეობრიობის თავისებურებათა და სოციალური ყოფის გამოსახატავად მეურნეობის გაძღოლის ეროვნულმა წესმა და თავისებურებებმა არსებითი გავლენა მოახდინეს ქართველი კაცის არა მარტო სამეურნეო თვისებების ჩამოყალიბებაზე, როგორცაა: ეკონომიკური აზროვნება, შემოქმედებითი მიდგომები და კულტურების განვითარებისა ფორმებისა და მეთოდების შეთანხმების უნარი. სწორედ ამიტომ იყო, რომ გლეხკაცის ცხოვრება და ფიქრებიც მომავალზე იყო გათვლილი და ილუზიებითაც ივსებოდა. ამავდროს თვალს თუ გადავაყვავებთ ქართული სამეურნეო ეკონომიკას, იგი მთლიანად იყო დამყარებული საქართველოს გეოგრაფიული სივრცის ათვისება-დამუშავებაზე, რამაც მრავალფეროვნება შესძინა ქართულ სამეურნეო ტრადიციებს.

როგორც ცნობილია, „...ისეთ ქვეყანაში, სა-

დაც არსებობისათვის ბრძოლაში ეყრდნობა მინათმოქმედებას“ და მინის დამუშავებას: ასეთ ქვეყანაში ხალხის იდეოლოგია, ესთეტიკა, რელიგია – ხალხის სული თავის ილუზიებით, იდეალებით, სოციალური ყოფისა და ბუნებრივი პირობებისაკენ არის მიმართული. ასეთი სამეურნეო შემოქმედება ყველასათვის ცნობილია; დასავლეთ და აღმოსავლეთ საქართველო თავისი მრავალფეროვანი ბუნებით იზიდავდა და იზიდავს სტუმარს და მოყვარეს, შორეულს და ახლობელს. ეს იყო არა მარტო ვაზი, არამედ მეხილეობა, მესაქონლეობა და სხვა (ერთ სტატიამ რთულია ყველაფრის განხილვა).

განსაკუთრებული მნიშვნელობას ანიჭებს ქართველი საკულტო მეურნეობა ჯიშებისა ნაირფეროვნებას. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ვენახთან დამოკიდებულება.

ქართველი გლეხკაცობისათვის ვენახი კულტის საგანი იმოტომაც იყო, რომ მისი ქონა და არქონა განაპირობებდა თითოეული მათგანის ადგილს საზოგადოების სოციალური იერარქიის კიბეზე. ვახტანგ VI-ის სამართალი მიუთითებდა: „ბოგანო ამან ჰქუიანმ რომე ვენახი არა ქონდე, თვითო სახლი და რჩომის ალაგი ექნების, და მიწა ან ექნების და ან არა ...ვენახის მქონეს გლეხს ბოგანო არა ქუიან, რაგინდ სხვა მამული ნაკლებად ქონდეს“.

ვენახის და სხვა მრავალწლიანი კულტურების მნიშვნელობაზე მეტყველებდა ისიც, რომ სამეურნეო კულტურებს მკაცრად იცავდა სამართალი, მათი შეგნებული თუ შეუგნებელი დაზიანება და განადგურება მძიმე დანაშაულად ითვლებოდა და სასტიკად ისჯებოდა კანონით. კერძოდ, ვახტანგ VI-ის სამართლის თანახმად, „თუ ... კაცმან კაცს ვაზი აუკაფოს, რომე არ ემართლებოდეს, სადაო და სალაპარაკო არა ქონდეს რა, ღვინით გინა სიბრყუით აუკაფოს, რამდენიც ვაზი მოეჭრას, იმდენი აბაზი მისცეს“.

ამიტომაც, ჩვენებურ გლეხკაცს ვენახი და ხილნარი მარტო გამორჩომის წყაროდ კი არ მიაჩნია, არამედ იმ წმინდა აუზადაც, სადაც მის მამა-პაპას თვისი ოფლი მიუდენია და მოუბარებია საშვილიშვილოდ. ჩვენებურ გლეხკაცის თვალში მის ვენახს, მის ხეხილს ბაღს, მის ნაფუძარს თავისი ისტორია აქვს, მართალია ბუნდი, წარსულის ღრუბლისაგან გამოურკვეველი, მაგრამ ღრმად კი ჩაჭდული გულში, რომ ვენახი, ხეხილის ბაღი, სალაროა მის წინაპართა ჯაფისა, გარჯისა და მხნეობისა“ (ი. ჭავჭავაძე).

საგანგებოდ აღსანიშნავია ის, რომ ქართული მეურნეობრიობის ტრადიციებისადმი ერთგულება მნიშვნელოვანწილად განაპირობებდა იმას, რომ

სოციალისტური ეკონომიკის პირობებშიც არ ჩამოკვდარა ქართველ ხალხში თავისუფალი, შემოქმედებითი, ინდივიდუალური მეურნეობრიობისაკენ ლტოლვა; მართალია, ასეთი საქმიანობის გზაზე მრავალი ბარიერი იყო აღმართული, მაგრამ ადამიანთა მეტად მნიშვნელოვანი ნაწილი სხვადასხვა ხერხით ფაქტობრივად მაინც ეწეოდა კერძო სამეწარმეო-კომერციულ საქმიანობას მეურნეობის მრავალ დარგში, განსაკუთრებით, ვაჭრობასა და მოსახლეობის საყოფაცხოვრებო მომსახურებაში და საკმაოდ ფართოდ იყო წარმოდგენილი.

შედარებითი ანალიზის მიხედვით შესაძლებელია აღვნიშნოთ ადრეული პერიოდი ქართველი მეურნე, როდესაც გავიხსენებთ ქართველი კაცის დამოკიდებულებას მიწის მიმართ თავისი ეთნოფსიქოლოგიით; განსაკუთრებით XX საუკუნის 20-30 წლებში, როდესაც სოციალისტური კოლექტივიზაცია ხორციელდებოდა სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სტრუქტურით. მისი ორგანიზაციისა და გაძლიერების ფორმებით და მეთოდებით. ქართული სოფლის სახე ფაქტობრივად უცვლელი დარჩა და სამეურნეო ფსიქოლოგია თავისი ძირითადი არსით და ნიშნებით. ქართველ მეურნეთა აბსოლუტურმა უმრავლესობამ ვერანაირად ვერ გაითავისა შინაგანი ბუნებისათვის უცხო და მიუღებელი სოციალისტურ-კოლექტივისტური, იძულებითი, ადმი-

ნისტრაციულ-მბრძანებლური-მეურნეობრიობის პრინციპები.

რაც შეეხება დღევანდელობას, მართალია ბევრი რამ იცვლება სხვადასხვა ობიექტური, თუ სუბიექტური მიზეზების გამო, ერთ-ერთ მთავარ საკითხად მივიჩნევთ უცხოტომელთა მოსვლას, თუ შემოჭრის, აი აქ უკვე საინტერესო ხდება ის თანხვედრები ადგილობრივ მოსახლეობის სამეურნეო კულტურასთან დამოკიდებულებაში. დრო გადის მდგომარეობა ჩემი აზრით მძიმდება; არადა ჩვენი მშვენიერი ბუნება, ხალხი, ოცნება, არავისი დასაპყრობი და დასაგმობი არ უნდა გახდეს.

„ყველაფერი, რაც ჩვენს ირგვლივ არის, ძვირფასია არა მარტო იმიტომ, რომ ლამაზია, არამედ იმიტომ, რომ მასზეა დამოკიდებული ადამიანების, მთელი კაცობრიობის ბედი“ (აკად. ნ. კეცხოველი).

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ივ. ჯავახიშვილი, საქართველოს ეკონომიკური ისტორია. 1930.
2. ქართული სამართლის ძეგლები, I, 1963.
3. ქართლის ცხოვრება. ტ. IV. 1973.
4. ი. ჭავჭავაძე. თბ. კრ. ტ. VI, 1956.
5. ნ. კეცხოველი. მკერდში დაჭრილი ბუნება, თბ. 1960.